

IN MEMORIAM

**ALEKSANDAR – SAŠA BOŽOVIĆ, dipl.inž.građ.
(1926. – 2016.)**

Krajem oktobra 2016. godine napustio nas Aleksandar Saša Božović, dipl.inž.građ., ekspert koji je bio u samom svetskom vrhu projekatana velikih brana, čovek koji je čitav svoj radni vek, ali i život ugradio u razvoj Energoprojekta – Hidroinženjeringa, od formiranja te firme i njenog izrastanja u jednu od najuglednijih svetskih kompanija u oblasti građevinarstva. Kao planer brojnih veoma značajnih velikih brana u Jugoslaviji i svetu i kao dugogodišnji predsednik Stručnog saveta Hidroinženjeringa dao je izvanredne stručne i naučne doprinose razvoju oblasti Brana i Hidrotehničkih konstrukcija. Ti doprinosi su sagledani i na nacionalnom i na svetskom nivou, pa je A.Božović niz godina bio u samom vrhu rukovodećih struktura ICOLD-a (Međunarodne asocijacije za velike brana), u kome je bio biran na dužnost potpredsednika ICOLD-a, i za predsednika Komiteta za seizmičke aspekte projektovanja brana. Zahvaljujući njegovom ugledu ICOLD je i tokom sankcija održavao potpuno normalne radne odnose sa našom zemljom. Godine 2010. izabran je za redovnog člana Akademija inženjerskih nauka Srbije i Crne Gore, kao jedan od malobrojnih eksperata koji je odmah izabran u to zvanje. I nakon odlaska u penziju dolazio je svakodnevno u svoj drugi dom – Energoprojekt, dajući dragocene savete mladim inženjerima u njihovim stručnim nedoumicama, i aktivno učestvujući u radu stručnih saveta.

Aleksandar Božović je rođen u Dubrovniku 3.februara 1926. godine. Osnovnu i srednju školu je završio u

Dubrovniku i Kotoru. Odmah nakon rata, u prvoj posleratnoj generaciji 1945. godine upisao se na Građevinski odsek Tehničke velike škole Univerziteta u Beogradu, gde je diplomirao kod akademika Đorđa Lazarevića radom iz Betonskih konstrukcija (konstrukcija TE Kostolac). Odmah nakon diplomiranja zaposlio se u Hidro-termo-elektroprojektu, iz koga je tokom reorganizacija izrastao Energoprojekt, tako da je čitav svoj život ugradio u razvoj tog veoma uspešnog preduzeća. Najpre radi kao projektant u Grupi za konstrukcije, 1957. postaje šef Grupe, a 1961. je postavljen za Glavnog inženjera za hidroenergetska postrojenja. Godine 1982. je postavljen za pomoćnika direktora i predsednika Stručnog saveta Hidroinženjering – HK Energoprojekt i na toj dužnosti sa velikim uspehom radi sve do svog odlaska u penziju 1992. godine, ostajući i nakon toga u svakodnevnom poslu, i na stručnim zadacima, ali i na edukaciji mladih inženjera.

Čitav svoj dugi radni vek A. Božović je posvetio projektovanju velikih brana i složenih hidrotehničkih konstrukcija. Posao započinje na projektovanju složenog sistema 'Perućica' na Zeti, na projektovanju i kod nas i u svetu jedinstvene cilindrične brane 'Slivlje' prečnika 50 m oko istoimenog ponora, kao i lučne brane Liverovići. Odmah zatim dobija izuzetno odgovoran zadatak – projektovanje brane i HE Bajina Bašta, prve olakšane brane, visoke 90,5 m. Prolazi kroz sve faze projektovanja, kao šef projekta, sve do njegove realizacije 1966.,

pokazujući svoju izuzetnu inženjersku zrelost, jer je objekat realizovan u izuzetno složenim geotehničkim uslovima.

Bio bi veoma dug spisak projekata na kojima je radio A. Božović kod nas i u svetu. Navodimo samo neke od njih. Zahtevan projekat tunela El-Hab za dovod vode za Tripoli u Libanu, studije sistema Kunhar sa velikom lučnom branom i HE, kao i Khajuri Kach sa gravitacionom branom visokom 140 m, oba u Pakistanu. U Jordanu radi Glavni projekat i vrši projektni nadzor sistema na reci Jarmuk, sa nasutom branom od 100 m. Slede objekti Kpime u Togou, Krirom u Kambodži, Zarqa u Jordanu, Otilović u Crnoj Gori, Oymapinar u Turskoj (lučna brana u veoma teškim karstnim uslovima). U našoj zemlji je jedan od ključnih učesnika na projektovanju brane Mratinje (Piva), tada jednog od najsloženijih svetskih projekata, sa branom visine 220 m, fundiranom u vrlo složenim uslovima, posebno u desnom boku. Sledi učešće u velikom projektima Poechos u sistemu Chira-Piura u Peru (nasuta brana 50 m, dužine u kruni 9,5 km, zapremine 18 miliona m³, sa veoma složenim prelivnim ogranima koji je tim Energoprojekta vrlo uspešno rešio). Kao ekspert učestvuje u timovima Energoprojekta koji veoma uspešno realizuju brane Hamren i Bakhme (nasupta brana visine 235 m) u Iraku, Aslantas u Turskoj (kameni nabačaj, 100 m), Badush na Tigru u Iraku (110 m), Hadita na Eufratu (sa pribranskom HE snage 600 MW i prelivom za 12.000 m³/s preko krova mašinske zgrade), kao i na brojnim projektima koji su pripremani i realizovani u Šri Lanki, Turskoj, Fidžiju, Turskoj, Ekvadoru, Peru.

Svojim izuzetnim graditeljskim opusom A. Božović se svrstao u sam svetski vrh graditelja brana, te je postao jedan od ključnih ljudi u ICOLD-u. Bio je na čelu Komiteta za seizmičke aspekte projektovanja brana. Godine 1991. je izabran za potpredsednika ICOLD-a, a na više svetskih kongresa je bio predsedavajući na plenarnim zasedanjima, i glavni izvestilac (u Lozani 1985. izvestilac za temu 'Foundation treatment for control of seepage'). Objavio je brojne naučne i stručne radove, a naš časopis je imao čast da je A.Božović objavio više radova (zadnji o istraživanjima problema indukovanih seizmičnosti). Na međunarodnim postdiplomskim studijama koje su u orgnaizaciji UN održavane u Beogradu A.Božović je obavljao nastavu na predmetima Brane i Zemljotresno inženjerstvo, objavivši i publikaciju na tu temu. Njegov najviši ugled u svetu se zasnivao i na činjenici da je A. Božović bio erudita, svestrano inženjerski obrazovan, čovek široke kulture, sa gospodskim manirima, poliglota (govorio je i pisao engleski, francuski, italijanski, ruski i španski), i što je veoma bitno: čovek koji je uvek pažljiv prema ljudima, i sa najboljim namerama, jasno usredsređen da se svi poslovi obave na najbolji način.

Poznato je da je A.Božović kao predsednik Stručnog saveta Hidroinženjeringa bio – idelni predsednik. Krasile su ga osobine koje smo upravo nabrojali. Savesno se pripremao za svaki sastanka, ulazio u sve relevantne detalje projekta koji se razmatra, odlično je usmeravao razmenu mišljenja, lucidno uočavao probleme koji su bitni za bezbednost objekata, veoma rado prihvatao sve nove metode raznih analiza, ništa što je novo u svetu mu nije promaklo, jer je bio jedan od najobaveštenijih ljudi šta je to važno i novo što se pojavilo na Internetu ili svetskoj literaturi. Podsticao je mlade inženjere da i sami istražuju, da se samooobrazuju, da usvajaju korišćenje najsavremenijih softverskih paketa, ali da i sami razvijaju svoje. O njegovoj ulozi u firmi govori i sledeće: znajući odličnu Sašinu upućnost u najširi spektar stručnih problema, mnogi inženjeri iz Energoprojekta, koji su tada radili u dalekim zemljama sveta, kontaktirali su Sašu mejlovima i u kasnim večernjim i noćnim satima, tražeći savete, instrukcije i rešenja za probleme koje su imali na terenu. Tako je zbog vremenskih distanci za Sašu i noć bila redovno radno vreme, što je divan dokaz i njegove privrženosti poslu, odnosu prema ljudima, odanosti preduzeću. Saša je znao da često zanoći uz internet, uz stručnu literaturu, ili prikupljajući iskustava raznih svetskih stručnjaka za one probleme koje su naši ljudi trebalo da reše negde na dalekim gradilištima Afrike, Azije, Južne Amerike. Ta njegova temeljitost je bila svima poznata, pa smo više puta čuli kada bi neki investitori tražili da neki njihov problem posebno pogleda i Saša Božović. Takvo poverenje je najveće stručno priznanje koje jedan čovek može da doživi.

Sve nas koji smo imali zadovoljstvo da saradujemo sa Sašom plenio je svojom neposrednošću, ljubaznošću, vedrinom, velikom usredstrenošću da se uvek nađu najbolja, najracionalnija, ali i sasvim realno ostvarljiva rešenja. Svojim prijateljskim ponašanjem i osmesima je brisao generacijske barijere. Zbog toga smo ga svi oslovljavali sa 'Saša', a kada čovek doživi da ga svi tako prisno oslovljavaju – to je veliko priznanje. I samo njegovo pojavljivanje na nekim skupovima, internim sastancima, stručnim savetima u raznim državnim preduzećima – odmah bi, na vrlo vidljiv način, povećavalo značajnost takvog skupa. Bio je čovek divnih ljudskih i etičkih osobina. Niko ga nikada nije čuo da kaže neku lošu reč za bilo koga, čak i onda kada neki ljudi nisu zasluživali takvu uzdržanost. Nije voleo da nekome kaže da mu neka ideja nije baš najvaljanija, već bi uz prijatan osmeh rekao: 'Pa, znaš, ja to još nisam nigde video', što bi mudrim ljudima bilo dovoljno da se dublje zamisle. Zbog svih tih divnih osobina bio je i voljen, i uvažavan, bio je čovek od koga su mlađi učili i struku, ali i otmeno ponašanje. Zato je Saša čovek koga ćemo se uvek sećati sa najdubljim poštovanjem, zahvalnošću i pijetatom.

Branislav Đorđević i Dragan Mišić